

OPGROEIEN IN GROENLO. Jongeren, zingeving en levensbeschouwing; door *Tom ter Bogt*. Acco, Amersfoort/Leuven i.s.m. KSIL, Arnhem, 1987. 184 blz. f 29,00.

In hoeverre zijn ouders in staat een aantal voor hen belangrijke waarden en normen op het gebied van relativisering en seksualiteit, arbeid, consumptie en geloof over te dragen op hun (oudere) kinderen? In hoeverre ontwikkelen jongeren onderling een eigen visie op die zaken, onafhankelijk van hun ouders? Een brede vraagstelling, die ten grondslag lag aan het onderzoek van Tom ter Bogt onder de jeugd in Groenlo. Vanwege de beperkte looptijd van het project werd deze vraagstelling ingeperkt: doel van het onderzoek zou zijn, zich een beeld te vormen van het alledaagse leven van verschillende jongeren, van de wijze waarop zij met vrienden, vriendinnen en ouders omgaan en hun vrije tijd vormgeven, van de betekenis die relaties voor hen hebben, van hun politieke opvattingen en -niet in de laatste plaats - hun houding ten opzichte van het religieuze erfgoed. Kortom: hoe jongeren betekenis verlenen aan hun leven.

Het - kleinschalige en kwalitatieve - onderzoek vond plaats tussen februari 1985 en april 1986. Ruim 40 jongeren tussen 12 en 19 jaar werden individueel geïnterviewd; daarnaast werden meer dan 20 groepsinterviews afgenomen, zodat in totaal ongeveer 110 jongeren aan het onderzoek meewerkten. Het onderzoeksverslag is niet alleen een poging om de leerwereld van jongeren van zo nabij mogelijk te beschrijven; ook jongeren zelf komen aan het woord door middel van interviewfragmenten, die zijn afgedrukt en bedoeld als wezenlijk onderdeel van het verhaal. Het onderzoek werd gedaan in Groenlo, het oude vestingstadje in de Achterhoek met een tweetal grote scholengemeenschappen en een bloeiend uitgaansleven. Ter Bogt zocht in eerste instantie contact met een aantal volwassen sleutelfiguren in het Groenlose jeugdleven om een overzicht te krijgen. De tweede fase van het onderzoek was die van participerende observatie en afname van interviews.

Na een inleidend hoofdstukje over doel en opzet van het onderzoek en een schets van de Groenlose gemeenschap, komen in de hoofdstukken 2 t/m 6 achtereenvolgens de Groenlose punkers (hfdst. 2), de plattelandsjongeren (hfdst. 3) en de disco's, kakkers en "normale" jongeren (hfdst. 4) aan bod. Na een intermezzo over een typisch Achterhoeks verschijnsel - de band "Normaal" -, komen in hfdst. 5 twee groepen religieus geïnspireerde jongeren aan het woord; bovendien bespreekt Ter Bogt een aantal studies en onderzoeken op het terrein van jongeren en religie (o.a. van Doornik, Andree, v.d. Ploeg, v. Eijkern, de Hart, Vergouwen, v.d. Lans).

In hoofdstuk 6 worden konklusies getrokken die ingaan op de onderzoeksvraag, de bestudeerde onderzoeken in hfdst. 5 en uiteraard de onderzochte groepen jongeren. Ook de konklusies van dit onderzoek bevestigen de marginale positie die geloven, kerk en godsdienst bij jongeren inneemt. De kwaliteit van uitspraken over een aantal geloofszaken door zelfs religieus geïnspireerde jongeren gedaan, zijn pover. Duidelijke uitspraken en heldere voorstellingen ontbreken, twijfel overheerst. Ter Bogt wijst in dit verband op een fundamenteel probleem, n.l. de drastische minimalisering van het geheel van religieuze voorstellingen: "Geloof bestaat uit niet meer dan een mondvul zeer algemene, met de grootste

terughoudendheid geformuleerde uitspraken over God, zijn identiteit en relatie tot de mensheid, en een nauwelijks uit te leggen intuïtie betreffende zijn bestaan" (blz. 167). Een konklusie, die overigens niet wegneemt dat jongeren er geen levensbeschouwing op zouden nahouden. Ter Bogt komt tot een viertal posities:

1. religieus en conventioneel: met name de plattelandsjongeren;
2. niet religieus, wel conventioneel: met name bij disco's, kakkers en "normale" jongeren;
3. niet religieus, wel kritisch: met name de punkers; en
4. religieus en kritisch, zoals de religieus geïnspireerde groepen jongeren.

Ter Bogts konstatering, dat het overgrote deel van de Groenlose jeugd bitter weinig op heeft met de kerk en het geloof, komt - gezien de resultaten van het onderzoek - niet als een verrassing. En hoewel de resultaten van een kleinschalig onderzoek niet altijd generaliseerbaar zijn, kan men zeggen dat op religie geënte levensbeschouwingen sterk aan verval onderhevig zijn geraak. Ter Bogt: "Een a-religieus, niet partijgebonden *liberalisme*, opgebouwd uit een sterk idee van zelfbeschikking en een combinatie van hedonisme en arbeidsmoraal, lijkt in Groenlo het pleit voor zich te hebben beslist" (blz. 117). En wanneer zo'n ontwikkeling in Groen10 gaande is, mag men aannemen dat deze ook elders op het platteland heeft doorgezet. Hetgeen aantoont, dat kerkgebonden religiositeit zich alleen nog maar handhaaft in de marges van de moderne samenleving. Jongeren geven zelf de oorzaken aan: de kerk heeft merendeels haar macht over de mensen verloren, sociale pressie werkt niet, de ongelooftwaardigheid van geloven en tenslotte de "saaigheid" ervan.

Het positieve van dit onderzoek is, dat jongeren niet alleen "onderzocht" zijn op hun godsdienstige houdingen en denkbeelden, maar juist benaderd zijn in hun alledaagse leefwereld. De gegevens zijn afkomstig uit de directe praktijk, komen uit de mond van jongeren zelf. En ook al legt de methodiek van de participerende observatie in zo'n aktie-onderzoek als dit beperkingen op voor de onderzoeker (Ter Bogt voelde zich meer dan eens "buitenstaander"), je wordt wel met de neus op de nuchtere werkelijkheid gedrukt. Een werkelijkheid die er voor godsdienstonderwijs bepaald niet erg optimistisch uit ziet: geloof en kerk zijn voor veel jongeren vrijwel achterhaalde stations. Het door katecheten en katechetici zo dikwijls bepleite onderzoek naar de beginsituatie van leerlingen zal, ook niet wanneer zulke onderzoeken meer kwantitatief uitgevoerd worden, qua resultaat waarschijnlijk niet veel afwijken van het beeld dat in *Opgroeien in Groenlo* geschetst wordt. Het is te hopen, dat het "plaatje" dat Ter Bogt geschilderd heeft, ter harte wordt genomen door allen die zich beroepshalve bezighouden met de godsdienstige vorming van jongeren. De resultaten van een onderzoek als dit werken ontnuchterend, en tegelijkertijd dringt zich de vraag op op welke wijze in de toekomst religieuze/levensbeschouwelijke waarden aan jongeren doorgegeven kunnen worden.

Een kleine bemerking nog: hoewel de hoofdstukken 1 t/m 6 meer dan voldoende stof tot nadenken opleveren, wekte het in de inhoudsopgave aangekondigde "nawoord: jongeren, zingeving en levensbeschouwing" (blz. 185 vv) de belangstelling. Helaas hield mijn exemplaar na blz. 184 op.